

A B. H. színházi ankétje

Klebsberg kultuszminiszter és tizennégy szakértő nyilatkozata a színházi válság okairól, a segítség módjairól, a színházvezetés hibáiról és az egységes színházi törvény kérdéséről.

A Budapesti Hírlap az idei évad során nem egyszer foglalkozott a színházak válságával és iparkodott rámutatni a bajok igazi forrására: a mai színházvezetés súlyos hibáira.

Mert nem a gazdasági helyzet a legfőbb oka a színházak válságának. Még csak nem is a hangosfilm és a rádió terjedése; sem pedig a közterhek. Ha ez utóbbiakat a legminimálisabbra mérsékelnék is (aminthogy az illetékes tényezők épp most foglalkoznak a mérséklés kérdésével), ha a hangosfilm és a rádió divatja máról-holnapra megbukna és a gazdasági helyzet hirtelen rózsásra változna, még akkor sem sokat javulna a magán-színházak sorsa (mert csak a magán-színházokról, illetve a magán-színházak egy részéről van szó) a mai színházvezetés mellett.

A színházi válság két legfőbb oka a mai lehetetlen, hozzá nem értő, a kellő tudással és felelősségérzettel nem rendelkező, kapkodó, az állandó együtteseket szélnék eresztő, üzletes színházigazgatás (mert hiszen, akinek legálább néhány hónapra van pénze és rendben van a priusa, akármivel foglalkozott azelőtt, már színházigazgató lehet Pesten) és a dráma, valamint a színházi műfajok általános válsága.

Ezen az utóbbin természetesen nem lehet sem anktét, sem törvénnyel segíteni. A dráma új formájának magától kell kialakulni, új, tehetséges írók úttörő kezdeményezése révén. De a színházak mai lehetetlen vezetésén, amely előbb-utóbb feltétlenül csődbe viszi az egész magyar színházi kultúrát, igenis lehet, sőt kell változtatni.

A Budapesti Hírlap most, a kapuzárások előtt, a szezon tanulságai alapján ankétet rendez, hogy közelebb vigye a megoldás felé a színházi válság problémáját; nyilvános vitát rendez az aktuális kérdés felett: *van-e szükség színházi törvényre nálunk*, miután már csaknem az egész világon egységes törvény keretén belül szabályozták a színházi problémák minden vonatkozását.

Természetesen, magával az ankétózással még nincs megoldva a kérdés, nincs elintézve a válság. Mert hiszen legutóbb is ankétot tartottak az ügyben a városi és a színházak nézőtere éppoly üres maradt az ankét után, mint volt az ankét előtt. De ezen a legutóbbi városi ankétán a bajuk csak a *tüneti részét* vizsgálták, csak *tüneti kezelést* javallottak, a közterhek csökkentését.

Szó sincs róla, erre is szükség van — a lehetőség határain belül. De a színházi válság, a betegség oka egészen más és először az okot kell megszüntetni, hogy megszűnjék az okozat.

Ezt célozza a Budapesti Hírlap pünkösti ankétja, amely már nem is ankét, de döntő *konzilium* a nagybeteg ágyánál. És ezen a konziliumon a legkiválóbb professzorok, a magyar színházi kérdés leghivatottabb szakértői vesznek részt, élükön a magyar kultúra legfőbb órával, Klebsberg Kunó gróf kultuszminiszterrel, akinek érdekes és nagyfontosságú nyilatkozata így hangzik:

A kultuszminiszter a válság okairól

— A színházi válság okát mindenekelőtt a kultúrának egy bizonyos mechanizálásában látom. A technikai kultúra fejlődése a reprodukálásnak egy, hogy úgy mondjam, *gépi nemét* tette lehetővé, megteremtette egyebek közt a mozit és a rádiót és mint minden nagyipari termék, természetesen

ezek is oly olcsón látják el a maguk tömegeinek a szükségletét, amivel a közvetlenül megjelenő művészi produkció, gazdasági vonatkozásban, alig tud versenyezni. Nem kétséges, hogy azoknak a tömegeknek a sorában, akik ma moziba járnak, vagy otthon rádiót hallgatnak, sokan vannak, akiket ezek a találmányok a színházról vontak és vonnak el.

— További okát a színházi válságnak abban látom, hogy a háború után, amikor az embereknek oly soká lefojtott szórakozási vágya egyszerre felszabadult és oly eleven lobogással élt, *mindenütt túlságosan sok színház alakult, amit a nyugodtabb idők kollektív kedélyállapota nem igazol, mert szükség sincs rá. Nagy kérdés, hogy elbír-e Budapest is annyi színházat, amennyi még ma is van; és nem fog-e az idők kényszerűsége ezen a téren is bizonyos racionalizálást végrehajtani, bár tudom, mily fájdalmas dolog az, miután minden egyes színház létezése egyben sok ember existenciáját is jelenti.*

— Hogy melyek a segítség módjai, illetve, hogy e téren mi a jövő perspektívája?

— Kétségtelenül van különbség a friss gyümölcs és a konzervált gyümölcs, a befőtt között, mint ahogy ránk való hatásában rendkívül a hatása a közvetlenül élvezett és a gépen reprodukált művészet között. Bármily tökéletesen beszéljen, zenéljen, mozogjon is a gép, adhatja káprázatos tablók, felvonulások, tájak reprodukcióit, nagyüzemi voltánál fogva mozgósíthat gigantikus tökéket, technikai tudókat és művészi zseniket — *a gép végtermékében gép marad és örökké vágyódní fogunk arra az örök emberi, varázsos befolyásra, a művészetnek arra a misztikus, de leghatásosabb elemére, ami nem bírja el a közvetítést és minden reprodukálásból természetesen kimarad. Ez a misztikum, az embernek emberre való az a közvetlen befolyása az, mely a színjátszásnak örök életet ad és amely a közönséget előbb-utóbb teljes mértékben visszafogja hódítani, — nem tudom: a színházak számára-e, mert hiszen a formák változhatnak, de egészen kétségtelenül: a színjátszás számára. Meg vagyok róla győződve, hogy bár a mozinak megmarad tanító, szemléltető szerepe, mely elsősorban a kíváncsiságot elégíti ki és nem a művészeti szükségletet, — mostani szerepéből sokat fog veszíteni.*

— Az emberből rejtelmes erők sugároznak ki, — ezt ma már a tudomány nem vonja kétségbe. Nem tudjuk, mik ezek az erők, azt sem, hogy hogyan hatnak, de az nem kétséges, hogy tevékenységüket semmiféle gép nem veheti át és ezért a gép szerepe a művészetben véges és korlátolt. Amit első hódításában elvett a színjátszástól, azt vissza fogja adni és a színházi válságnak ez az oka, — mert hiszen vannak még egyéb, például gazdasági okok is, — *paralizálódní fog.*

Herczeg Ferenc

nyilatkozata a következő:

A válság oka?

— 1. Nemcsak a színészek, de az orvosok, ügyvédek, újságírók, technikusok, ipari munkások, gyárosok, gazdák is válságos viszonyok közt élnek. És nemcsak nálunk, de Európa és Amerika legnagyobb részében. Mert a katonák, akik a világháborút végigharcolták, nemcsak hősök, de termelők is voltak, akik megtizedelték és koldusbotra juttatták a saját vásárló és fogyasztó közönségüket! A háborúban a fehér fajok pergőtűz alá vették az emberi civilizációt és a magyar színház művészet ennek a megszállásnak egyik rokkantja.

— 2. Budapestnek, nem számítva a zenés színházakat és a kabarékat, ma hat drámai színháza van. A háború előtt, mikor kevesebb volt, akkor is

sok volt már és akkor is napirenden voltak a színházi válságok. A közönség sohasem tudta megtölteni a pesti színházakat, hanem hol az egyikbe, hol a másikba járt, mindig csak abba, amely valami szenzációs sikerrel magához tudta vonzani a színházbajáró tömeget. A következtetéseket azonban nem merem levonni!

Csathó Kálmán,

a kiváló író, röviden csak ennyit mond:

— Az a véleményem, hogy *színházi válság nincs. Általános gazdasági válság van.* Ennek a hatása a színházakra az, hogy *a siker ma nem száz és két-száz előadás, hanem harminc és ötven előadás.*

— A többi részéhez a dolognak nem kívánok hozzászólni.

Ifj. Wlassics Gyula báró,

h. államtitkár, az állami színházak volt kitűnő főigazgatója, a színházról, mint lelki szükségéről beszél:

— A színészetet már a mozgófénykép-színházak első felbukkanásakor sokan elparentálták, de az akkori pánikszzerű aggodalom nem bizonyult jogosultnak, mert a régi deszkák, melyeken élő emberek beszéltek és mozogtak, szenvedtek és örültek, kiállották a néma vászon versenyét, mely új távlatokat nyitott meg ugyan, de az irodalmi színházat lelkiségben soha utól nem érte.

— Most a vetített képek is beszélni kaccagni, sírni kezdenek s a hangosfilm megjelenése egybeesik egy általános színházi krízissel, nem csoda, ha e tények találkozása mögött sokan összefüggést sejtnek.

— Pedig nem hihetném, hogy normális, vagy éppen virágzó gazdasági viszonyok között a színháznak meg kellett volna ijednie a hangosfilmtől, mely bármilyen új hatásokkal kápráztat, *a színház közvetlenségét soha nem érheti utól.*

— Az én érzésem szerint nem a hangosfilm miatt van a baj a színházak körül s nem is csak a gazdasági válság sodorta válságba a színházakat, hanem a krízis fő oka az, hogy *a színházigazgatók a színházról száműzték az irodalmat, a lelkiséget s így önként sülyesztették le a henyé szórakozás intézményévé, ahelyett, hogy magasabb szellemiséget ápolták volna, mely a színháznak, mint kultúrtevézőnek, értéket és jogcímet adott, mely lelki szükségévé emelte, amit a viharok egyhamar nem söpörhetnek el.*

— Talán még jókor is jön a mementó ahhoz, hogy Thália rosszul vezetett szekérét megállítsa a lejtőn s visszairányítsa régi hivatása teljesítéséhez, midőn a kultúra terjesztője, a lélek igéjének hirdetője volt, amire pedig epedőbben vár a mai agyonzaklatott emberiség, mint valaha, hiszen a mi elmúlt színházi évadunkban is akadnak elszigetelt dicséretes példák arra, hogy a mélyebb tartalmú alkotások iránt a közönség különös érdeklődést mutat s *Nemzeti Színházunk a bizonyosság reá, hogy a színháznak az igazi irodalommal való találkozása ma is életképességet mutat.*

Radnai Miklós,

a. m. kir. Operaház igazgatója a következőket mondja:

— Van-e válság? Van. De nem színházi, hanem *színházvállalkozási válság*, ami igen lényeges különbség. Sőt, voltaképpen a lényeg.

— Mi az oka? Semmiesetre sem a művészet, vagy helyesebben a színházművészet, hanem az a fordulat, mely ma szereti csak *üzleti vállalkozásnak tekinteni a színházat, nem pedig hitet, önfeláldozást követelő hivatásnak, kulturális küldetésnek.* Igen jól mondotta valahol Nagy Endre, abból, hogy most dekonjunktura van, nem következik az a tétel, hogy a konjunktura volt a rendes állapot. Vagyis: ha voltak is átmenetileg olyan évek, melyek a színházra üzleti vállalkozásként tüntették fel, nem szabad azt hinni, hogy minden színháznak ez a természetes helyzete.

— Megváltozott azonban fenn a színház is a helyzet. A színész, az énekes, akár-hogy forgassuk is őket, végeredményében mégis csak azért van — mert abból él —, hogy a közönség tetszését kiérdemlje. Nem egészséges tehát, mikor avval a furcsa, mondhatnám tótágast álló érzéssel ül a közönség a nézőtérén, a maga áldozatos pengőin változt helyén, hogy míg ő meghozza az áldozatot, melyből él a színház és színészei, azok *zsebretezik őt.* A jómód a színészeknek olyan magánügye, melyről *senkinek, de legkevésbé a közönségnek szabad tudnia.*

— Segíteni kell és lehet azzal, hogy a színházalapításnak szigorúan meg legyen a legfontosabb feltétele oldva: *van-e szükség reá?* Előbb az óhaj, a szükség, a hiány, mit majd betölt ez vagy az a színház, kiabáljon új színházi vállalkozás után, mint az a multban volt, *azán* épüljön, alakuljon és alapuljon az új színház. Végül, ami a vezető kérdést illeti, *szerintem ezt nem*

**Kizárólag
elsőrangú
festmények**

B Desnyó Galeria

IV., Váci-utca 25

Telefon 886-31

MINDENNEMŰ
műtárgyakkal kapcsolatos ügyekben díjtalanul ad felvilágosítást

a képesítés, hanem mindig és mindenkor csak a képesség dönti el. Igazgatói törvényt tehát nem lehet, színházalapítást azonban kell hozni, hogy a kiáradt folyamot vissza lehessen vezetni abba a mederbe, melyben a mai küzdelmes magyar élet inkább megapadva, mint megáradva folyik.

Hevesi Sándor dr.,

a Nemzeti Színház igazgatója a színház és dráma válságáról egyaránt nyilatkozik:

— Színházi válság mindenütt van, legálabb is mindenütt beszélnek róla.

— A szavak nem egészen fedik a tényeket. A színházi válság legfőbb oka az *általános drágulás, a fölemelt bérek, a nyomasztó tokehiány*, tehát a túlzottan költséges termelés, amelyet nem lehet ellensúlyozni a helyárok emelésével, mert ez a közönséget elriasztaná.

— Van-e válsága a drámának is? Van. Olyan korban, amely nagyszerű regénykerekert termel, a dráma egy kissé mindig háttérbe szorul. Az angol dráma Dickens és Thackeray korában volt legszomorúbb állapotában. De — mint a történelmi korok egész sorozata példázza — a színház akárhányszor dráma nélkül is meg tudott

Magyarország aranykoszorús orthopéd cipész-
mestere **Lehner Attila**
Budapest, VIII. ker., Baross-utca 20

Ajánlja:
mücpőkészítményeit és
szab témnélküli szilár-
lúdtalpbetéteket a szonvédó
lába közönségnek

Cimre tessék figyelni! :: :: Telefon: József 842-89